

Till
Kulturdepartementet
Enheten för demokrati och det civila samhället

Remissyttrande över Betänkandet Palett för ett stärkt civilsamhälle SOU 2016:13

Allmänt

Verdandi ser mycket positivt på utredningens höga ambitionsnivå att förbättra och förenkla för den ideella sektorn och välkomnar förslagen om ökat stöd på såväl lokal och regional som nationell nivå. Vi ser positivt på den grundliga konsekvensbeskrivningen, men menar att det finns ett behov av att en ekonomisk konsekvensanalys görs i alla framtida beslut inom utredningens förslagsområden. En konsekvens av utredningens förslag är att just administrativa kostnader för ideella organisationer måste öka för att tillmötesgå den ökade efterfrågan på samråd med den offentliga sektorn. Detta får inte ske på bekostnad av ideella sektorns ekonomiska utrymme för sin egen basverksamhet. Finansieringsfrågorna är centrala och Verdandi beklagar att de inte ingick i palettens uppdrag, men Verdandi hoppas att det uppdrag Gunnar Larson fått även inkluderar nära samverkan med civilsamhällets organisationer.

Verdandi vill också understryka vikten av att värna ideella organisationers särart i förhållande till såväl myndigheter som paraplyorganisationer. Vi vill också understryka vikten av att enskilda organisationer ska kunna fungera bara som röstbärare, utan direkta eller indirekta uppdrag som utförare. Vi känner oro över paraplyorganisationers växande roll i förhållande till medlemsorganisationernas särart, och för risken att medlen måste delas mellan medlemmar och paraplyer. Ökad administration i paraplyorgan får inte minska - på kort eller lång sikt - det ekonomiska utrymmet för enskilda organisationer, medlemmar eller inte, och detta bör vara tydligt både lokalt, regionalt och nationellt. Verdandi anser att det är viktigt att inte för stort fokus och resurser förflyttas till paraplyorganisationer.

Verdandi efterlyser också att utredningens förslag genomgående genomsyras av ett jämställdhetsperspektiv och med hänsynstagande till övriga antidiskrimineringsgrunder.

Vi ger här nedan relevanta punkter i utredningen våra kommentarer och förslag i direkt anslutning till punkten i vår löpande text. På några områden har vi valt att lyfta vissa resonemang i utredningens text för att kunna kommentera den, även då de hör till avsnitt som *inte* utmynnar i bedömning eller förslag från utredningens sida. I dessa fall anger vi tema eller aktuell rubrik i utredningstexten och ger sidhänvisning i *SOU 2016:13*.

s. 125 Påverkan via opinionsbildning och lobbying

Verdandi ser att den stora skillnaden vad gäller olika ideella organisationers ekonomiska resurser gör att lobbying är ett område där vi efterlyser större transparens. Vi föreslår att kontakter med civilsamhällets aktörer i lobby-sammanhang på lämpligt sätt särredovisas av berörda myndigheter.

4.1.4 Att företräda en grupp – civilsamhället som röstbärare och opinionsbildare.

Verdandi ser att redovisning av kontakter mellan regering, statliga myndigheter, Regeringskansliet och aktörer inom civilsamhället är önskvärt, men sådan redovisning måste ske med respekt för de ideella organisationernas förutsättningar när det gäller offentlighet. Det finns organisationer som handhar människor som av olika skäl kan ha skyddad identiteter eller andra orsaker att särskilt värna sin integritet i offentliga sammanhang. Av samma skäl anser vi inte att ett eventuellt framtida föreningsregister kan innehålla uppgifter som kan äventyra säkerhet och integritet för berörda föreningar och deras medlemmar.

s. 131 angående samråd

Verdandi ser ett behov av att utredningen definierar begreppet "samråd" i olika sammanhang.

s. 127: Brukare och patienter i utvecklingen av kommunernas och landstingens verksamheter

Verdandi välkomnar utredningens stöd till regionalt och lokalt arbete med brukarinflytande i offentligt finansierade verksamheter. Detta är ett arbete som enligt vår mening bör ske även hos statliga aktörer som försäkringskassa och arbetsförmedling.

Vad gäller brukarinflytande regionalt och lokalt menar vi att centralt stöd fortfarande är av mycket stor vikt efter Kunskap till praktiks (SKL) nedläggning 2014. En regeringsinitierad finansiering av brukarråd inom psykiatri och missbruks/beroendevård är ännu helt avgörande som central signal för att regioner och kommuner på sikt bättre ska stötta dessa sammanslutningar.

SKL saknar - utan särskild överenskommelse med regeringen - enligt vår erfarenhet incitament för att vara ensam, långsiktigt aktör på detta område.

4.1.5 Vikten av strukturer för dialog och inflytande

Överenskommelserna är bra för en stor del av den lokala och regionala dialogen, men räcker inte – vilket utredningen uppmärksammar - för socialpolitiska, liksom för brukar- och patientorganisationers behov av, och rätt till, medbestämmande. Detta gäller även på det nationella planet. Verdandi efterlyser öronmärkta statsbidrag och ett förstärkt stöd, i likhet med den redan befintliga Kultursamverkansmodellen, men med högre grad av medverkan från berörda organisationer i syfte att stärka brukarinflytande kollektivt.

Vi vill också gärna se en tydligare distinktion mellan patient-, anhörig- och brukarorganisationer och andra typer av sammanslutningar, liksom ett starkare tydliggörande av dessas mer omfattande rättigheter att delta i utformningen av politiken i förhållande till andra intresseorganisationers medbestämmanderätt. (SoL, HSL, LSS osv)

4.2.1 Kunskapsbrist hos det offentliga

Verdandi välkomnar förslaget och efterlyser bred dialog med ovanstående aktörer när det gäller kunskap om socialpolitiska organisationers villkor.

Vi anser att civilsamhället borde delta i utbildningen av politiker och tjänstemän och i delar stå som arrangörer för utbildningarna.

4.2.3 Skolans kompensatoriska roll

Verdandi vill trycka på att detta arbete i alla delar bör genomsyras av MR-aspekten och innefatta kunskap om Sveriges åtaganden i FN-överenskommelser.

4.2.4 Risken att en prioritering av utförarrollen påverkar röstbärrrollen negativt

Verdandis mening är att utredningens slutsats - att organisationernas roll i demokratin bör värnas - måste stöttas med finansiella resurser till organisationernas kärnverksamhet som röstbärrare och opinionsbildare. Vi behöver, utöver detta, förstärkta administrativa resurser för att tillmötesgå myndigheternas behov av samråd som många utredningens förslag skulle utmynna i. Allt stöd av detta slag bör vara långsiktigt – minst i tvåårsacykler - och baserat på aktiviteter i organisationen, inte avhängigt av antal medlemmar, eftersom många organisationer engagerar deltagare i långt större utsträckning än medlemmar. I Örebro-modellen och region Örebros län fungerar tre- och fyraåriga bidrag bra.

Generellt vill Verdandi väcka diskussion om att se resurstilldelning som ett generellt organisationsstöd snarare än bidrag.

Basverksamhet ska inte vara beroende av projektmedel.

4.2.5 Förutsättningar för civilsamhället att delta i samråd och möten

Verdandi ser det som viktigt att civilsamhällets aktörer involveras i arbetet med att ta fram metoder och vägledande dokument för dialoger.

Vägledande för den grundläggande målsättningen, civilsamhällets delaktighet, måste enligt vår mening vara vår kontinuerliga medverkan i mellanvaldemokratin. Organisationerna måste ges personella och ekonomiska förutsättningar att utgöra en stark part i dialogen med myndigheter och politik. Vi efterlyser statliga vägledningar för ersättning för förlorad arbetsinkomst och arvoden vid deltagande i samråd, på såväl lokal och regional som nationell nivå. Organisationsbidraget till de enskilda organisationerna bör också - på lokal och regional såväl som på nationell nivå - vara utformade för att tillgodose organisationernas behov av utökade kansliresurser för att möta efterfrågan på delaktighet i samråd med myndigheter.

Vi ser positivt på utredningens resonemang om den europiska koden liksom om svenska redan existerande modeller för samråd, t ex Inflytandetrappan, som förebilder för strategier för samråd. Men vi vill även lyfta den lagstiftning som finns inte minst inom SoL, HSL och LSS där inflytande finns som en tydlig grund. Dock behövs, som utredningen föreslår och som vi skriver i ovanstående, en samsyn kring att organisationer ska ges resurser att delta för att samråd inte ska få karaktären av "spel för gallerierna".

Självklart är att även utförarorganisationer i vissa sammanhang har laglig rätt och ideologisk rätt att delta i samråd inom sitt sakområde. Inom det socialpolitiska området är rollerna som utförare och röstbärrare dessutom ofta integrerade, och detta faktum ska inte inskränka dessa organisationers rätt till inflytande som röstbärrare i berörda samrådsfunktioner.

4.3.3 Nybildade organisationer

Vi ser en betydande möjlighet att utöka nya gruppers deltagande i redan befintliga organisationer och ifrågasätter om nybildandet av organisationer alltid har ett egenvärde. Att skapa nya organisationer får inte undergräva redan befintliga organisationers ekonomiska förutsättningar. Vi ser också det som nödvändigt att utredningen inte landar i en ensidig prioritering av rollen för paraplyorganisationer när det gäller att verka för nya medlemsgrupper, då många organisationer inte är eller vill bli medlemmar i paraplyorganisationer. Paraplyorganisationer som huvudsaklig aktör i målsättningen att rekrytera nya medlemsgrupper riskerar att urholka särart och självbestämmande för de ingående organisationerna. Omvänt kan inte allt stöd till paraplyorganisationer villkoras med att de har till uppgift att stötta nya organisationer. Sammanfattningsvis ser Verdandi utredningens förslag i denna del – att utöka antalet organisationer och nya medlemsgrupper med paraplyer som pådrivande – som en svår ekvation både demokratiskt och resursmässigt.

4.3.4 Ökad social sammanhållning

Verdandi välkomnar i alla delar de förslag som utredningen ger när det gäller åtgärder för ökad social sammanhållning. Civilsamhällets aktörer i de geografiska områden som skrivningen avser bör beredas permanenta platser i en statlig delegation av det slag som utredningen föreslår. Verdandi har under 2015 gjort en omfattande rapport om behoven i socioekonomiskt underprioriterade bostadsområden och har en mångårig erfarenhet av att arbeta socialt i dessa områden. Rapporten heter Förorterna som moder Svea glömde, förf. Jan Edling, Verdandi.

5.1.2 Bristande kunskap om det civila samhället

Verdandi ser med glädje på detta förslag som en möjlighet till en helt ny form av samråd med myndigheter och ser gärna att vi i civilsamhället deltar i arbetet med att ta fram rutiner för dialogerna. Vi välkomnar även förslaget om erfarenhet från civilsamhället som krav eller som meriterande vid anställning av myndighetschefer.

5.1.3 Hänsyn tas inte till det civila samhällets särart

Verdandi ser med glädje på utredningens samtliga förslag om konsekvensanalyser för civilsamhället, där vi ser en möjlighet till en helt ny form av samråd med myndigheter. Vi ser gärna att civilsamhället kontinuerligt deltar i arbetet med konsekvensanalyserna.

5.1.4 Svårigheter att finansiera verksamhet 5.1.5 Omfattande administration

Verdandi ser med tillfredsställelse på utredningens förslag om förenkling och ökade möjligheter att söka ekonomiska resurser, också i den del som rör Arvsfonden. Emellertid är det inte tillräckligt, utan det krävs medel från berörda departement genom verken (såsom Socialstyrelsen) i större utsträckning än nu. Dessa medel måste även indexregleras och utökas i förhållande till antal sökande organisationer.

Vi menar också att målgrupper för bidragsberättigad verksamhet från Arvsfonden måste utökas till att omfatta socialt arbete i vidare mening. Arvsfondens utdelning av projektmedel bör alltid ha en självklar bas i demokrati och mänskliga rättigheter. Denna grundprincip måste gälla för alla typer av offentliga bidrag.

Vi menar även att grundverksamheten fortsättningsvis, men i större utsträckning än nu, ska finansieras av Socialstyrelsen när det gäller organisationer med socialpolitisk inriktning och arbete med missbruks/beroendefrågor och drogprevention.

Socialstyrelsens ansökningsförfarande tillhör i hög grad den typ av ansökningar som utredningen i stort vill föreslå ska förenklas. Vår mening är detta ansökningsförfarande kan förenklas betydligt och göras med minst tvåårsintervall.

För övrigt bör Tillväxtverkets arbete ske i nära dialog med civilsamhället.

Verdandi välkomnar modell för långsiktig bidragsgivning lokalt och regionalt, enligt förslaget "klumpsumma" med periodiserade utbetalningar.

5.2.3 Livsmedelsregelverket och civilsamhällets serveringsverksamheter

Verdandi välkomnar utredningens förslag avseende servering.

5.2.4 Regelverket kring resegaranti

Verdandi välkomnar utredningens förslag avseende resegaranti.

5.2.6 Socialförsäkringen

Verdandi välkomnar utredningens bedömning avseende rätten att arbeta ideellt och hoppas även att detta på sikt ska leda till acceptans för större delaktighet för grupper i utanförskap.

Vi efterlyser utöver detta ett statligt initiativ för att leda kommunala verksamheter att låta personer med försörjningsstöd delta i inkomstbringande aktiviteter – rätt till arvode - utan att detta ska påverka försörjningsstödet (till exempel vid genomförande av brukarstyrda brukarrevisioner). Vi vill också understryka vikten av att tillämpningen är enhetlig över landet.

5.2.7 Civilsamhällets deltagande i mottagande av asylsökande

Verdandi välkomnar utredningens förslag och tycker att regeringen ska utreda frågan. Vi ser både demokrati- och kvalitetsvinster i civilsamhällets delaktighet i integrationsfrågor. Verdandis medlemmar har ofta själva en bakgrund som flyktingar och vill nu vara med och bidra. Vi välkomnar att deras kunskap och erfarenhet kan tas tillvara i mottagandeprocessen för nya flyktingar.

5.2.8 Civilsamhällets deltagande i insatser på arbetsmarknadsområdet

Verdandi välkomnar utredningens förslag och tycker att det bör införas en författningsregistrerad definition av arbetsintegrerade sociala företag. Detta bör ske i samverkan med civilsamhällets organisationer. Vi vill även att det utformas en certifiering som är lika i hela landet. (Förslag finns utarbetat i Västra Götaland.)

5.2.10 Fortifikationsverkets markupplåtelse

Verdandi välkomnar utredningens förslag.

5.2.13 Folkhälsomyndigheten och kravet på vetenskaplig grund

Verdandi delar helt utredningens synpunkter när det gäller Folkhälsomyndighetens uppdrag och regeringens eventuella åtgärder för att förenkla och möjliggöra samarbete med civilsamhällets aktörer på folkhälsoområdet.

5.3.2 Övergripande hinder finns även på lokal och regional nivå

Verdandi välkomnar utredningens förslag i delarna om förenklingar för bidragssökande regionalt och lokalt, liksom nationellt.

5.3.3 Från överenskommelser till konkreta planer

Verdandi menar att överenskommelserna inte är tillräckliga för socialpolitiska organisationers och brukar- och patientorganisationers behov av, och rätt till, medbestämmande. Det gäller också på det nationella planet.

5.3.4 Civilsamhället efterfrågar lokaler till låg kostnad

Verdandi välkomnar utredningens bedömning i delarna om lägre lokalkostnader, långsiktig bidragsfinansiering och möjlighet till tillfälligt stöd lokalt och regionalt. Verdandi efterlyser emellertid att utredningen bör lägga ett förslag i frågan och inte stanna vid en bedömning.

5.3.5 Synpunkter på bidragsgivningen

Verdandi instämmer helt i utredningens bedömning.

6. Förslag för att förbättra civilsamhällets möjligheter att delta i offentlig upphandling.

Verdandi välkomnar utredningens förslag i delarna om förenkling av regler för offentlig upphandling för civilsamhällets aktörer, och ser föreslagna beloppsgränser som rimliga om förslaget inte kan innebära konsekvenser som försvårar för civilsamhällets aktörer att delta i upphandlingar som rör verksamheter utförda till högre belopp, dvs förenklingarna måste eftersträvas oavsett belopp.

Verdandi anser att det är bra med föreslagna förändringar av LOU och att IOP införs, men det får inte ersätta de traditionella föreningsbidragen. Vi anser att IOP måste laglighetsprövas så som utredningen föreslår.

Vi är positiva till social hänsyn i upphandling och att man vill beakta de mervärden som civilsamhället erbjuder. Vi är även positiva till återinföringskrav.

7 – 7.6.3 Förslag om administrativt stöd

Verdandi delar utredningens bedömningar och förslag.

7.6.4 Webbaserad guide med utgångspunkt i avgörande skeden

Verdandi menar att arbetet med att utveckla information och informationskanaler – som vi ser som väldigt viktigt - bör ske i mycket nära samverkan med civilsamhället.

7.6.5 Ett lokalt och mer praktiskt inriktat stöd

Verdandi ser att en kontaktpunkt av detta slag ställer krav på hög kompetens och ett väl fungerande avlösarsystem. Vi är tveksamma till att alla mindre kommuner klarar det, utan möjlighet att söka statliga bidrag för dessa tjänster.

Med vänlig hälsning

VERDANDI

Helena Frisk
Förbundsordförande

Kerstin Källander
Förbundssekreterare